

Öt ismeretlen Farkas Béla kép

Farkas Béla

Sír

Gyermekkorom óta nem tudok betelni szépségükkel. Itt díszítik a többi képekkel együtt nagynéném fogadószobáját, s valahányszor átjövök hozzá Zomborba, órák hosszáig elnézem őket és hallgatom, amint a kegyelet hangján visszaidézi Farkas Béla felejthetetlen emlékét. Mert meghitt barátság fűzte össze őket egészen tragikus haláláig. Sokat hallottam róla, sokat mesélt az édesanyám is bolondos, beteges, bohém életéről — és én, a nyiladozó eszű, nyugtalan vérű gyerek évről-évre mindjobban megértettem különködő, felelőtlennek bélyegzett magatartását. S ahogy térben, időben távolodott tőlem alakja, úgy éreztem mind nagyobb vágyat, hogy lássam újra műveit és kézvonása nyomán föl-fölidézzem egy végzetesen tragikus élet szomorú szépségeit.

Mert bennem csak az a szomorúszemű, megtört Farkas Béla él, aki órákig, félnapokig állt a kerítésnél és nézte a felhőket, mert azok jelentették számára az egész életet: aki egy-két fityók pálinkáért eladta barátaitól kapott festékeit: aki — ha pénze volt — boldognak-boldogtalanul fizetett egy-egy pohárkával; aki — ha nem dobták ki — napokig ült szín-

telen arccal, üres, semmitmondó tekintettel borospohara mellett valamelyik külvárosi csapszékben és elmélkedett talán a cudar, fukar életen, de az is lehet, hogy csak az ég fakóságán, színességén; aki imádtta a zenét és képes volt egész nap zongorázni; aki nagyon szerette a verseket és lépten-nyomon Adyt idézgette; aki imádtta édesanyját és csak azért élt, mert — mint mondogatta — meghasadna a szíve, ha elhagyná örökre; aki sehogysem értette, mit akarnak tőle az emberek, mért nyugtatják, noszogatják, mért akarnak erőnek-erejével kikényszeríteni belőle egy-egy képet, mért nem hagyják békében, amikor — maguk is láthatnák — „nincsen hangolva”. Pedig, haj, de nagyon szerette volna megmagyarázni nekik, hogy az a két liter királyhalmi rizling nem tudja pótolni azt, ami egyszer réges-régen elpattant benne! De mit érne, hiába való volna minden szó, úgysem értenék meg; beszélhetne napestig, mint ahogy azok is igyekeznek a lelkére beszélni, de mi haszna, ha nem megy, ha egyszer nincs hangolva, ha még egy ecsetvonás is nehezebbre esik. Mondogathatják neki: föl a fejjel, rázhatják benne a lelket,

ném segít már rajta az sem, hogy más a környezet, körülötte mindenki dolgozik, nem lehet őt már semmire se rábeszélni, nem lehet belőle már semmit sem kieroszakolni. Nehézkes már a keze, akárcsak a feje, neheze érik még élni is, — de minek is magyarázgatná ezt nekik, csak falrahányt borsó volna...

Pedig nagyon is jól megértették barátai! Hiszen láthatták rajta, hogy akkor már — a huszas évek derekán — össze-roppant benne az élet, s ha egy ideig még közöttük is marad, nincs már sok hátra: egy szép napon véglegesen elbúcsúzik tőlük. Leteszi örökre a palettát és az ecsetet, ugyanúgy, ahogy most is egy-két vonás után, csakhogy akkor már nem fogja összehúzni többé a szemöldökét; nem nézi el hosszan a fákat, felhőket; nem fogja becsukni a festékesdobozza tetejét, nem indul meg imbolygó léptekkel a füstös kiskocsmák felé. Akkor már nem fog órákig készülődni, akkor már nem veszi föl egyetlen, jobb sorsra érdemes, ünneplő ruháját, mintha lánynézőbe menne, nem fog megállni a kerítésnél és egy pontra meredni, hogy szinte azt hiszi az ember, át szeretné szűrni a báránnyal szembe. Akkor már nem lesz ilyen nyugtalan, türelmetlen, mint most, akkor már nem fog minduntalan hazautazni édesanyjához Szabadkára, hogy néhány nap múlva megundorodjék a várostól és megint csak valamelyik vidéki barátjánál keressen menedéket. Akkor már nem fogja mondogatni: „Macuskám, becsületesemre, befejezem a képet, mert olyan jó vagy hozzám”. Akkor már nem áll mögötte és nem nézi, milyen színű selyemszállal hímezi ki a „Didergő verebekt” és a „Ligetet”. Akkor már Brenner gyógyszerésznek sem fog gondot okozni, hogy a futaki uradalomban pihenő művész kezébe se tudja venni az ecsetet...

Azóta több mint három évtized múlt el. Azóta csak ezek a képek beszélnek róla, ha olykor-olykor föllevenítik előttem a palicsi villamos kerekei alá imbolygott életét...

Öt ismeretlen Farkas Béla-kép! Három közös témájú tempera és két temperája nyomán hímezett gobelin. Öt kép egy helyen attól a művésztől, akinek egész hagyatéka összesen nem tesz ki talán kétszer ennyit.

1921-ben festette a ciklus első képét, a harmincötödik harmincas temperát. Gazdagon csillogó, világos színeivel, a for-

mák erős kihangsúlyozásával csupa könnyedség, hit, lelkesedés, FIATALSÁG.

Nagyon beteg volt már, amikor — két évvel később — megfestette a sorozat sorrendben második képét, a harmincötödik negyvenes ÖREGSÉGET. Élénk színek ritmikálják a különben egyhangú tájat, de még így is, a temperafestés hatásos változatai ellenére is fülledt légkör, az elmulás, fáradtság súlyát érezzük a finom, áttetsző foltokból, a fehér felhőkből, a fekete fákat átszelő zöldes csíkokból, a lazúr égből.

Hiteles, szuggesztív vallomás, egy fájdalmas élet örökös tépelődésének kifejezője a csak valamivel nagyobb SÍRDOMB. A merészen használt, terjedelmes zöld, sötétszürke foltok egységesen beolvadnak a háttér részarányos sárgásbarna, szürkés-kék színeibe. A fehér pontszerű virágokkal díszített zöld dombon lévő sötétszürkés kereszt a maga lilás széleivel közös levegőt teremt az elnyűtt kalap, a pöttyös ég, a sárgásbarnán lenyugvó nap összefolyó kékes sugarainak tónus-lágy-ságával és — mivel az elő- és a háttér nem folyik egybe — megteremtí a lazúr színek eleven, gazdag megvilágítását.

A gobelinek közül a kisebbik, az ötven-szer ötvenes DIDERGŐ VEREBEK ismét a régi Farkas-témát idézi: az őszt, az elmulást, a hervadást. A bordó földön csokoládé színű, világosabb barna, majd sárga, zöld sávok váltakoznak és élénkítik, elevenítik a vegetáló, csupasz tájat és kölcsönöznek valami megfoghatatlan dinamizmust a szegényes külsejű rögnek.

A lehető legegyszerűbb témát dolgozza föl az ötvenhétszer ötvenkettes LIGET. Eredetileg tempera volt, de értékéből talán semmit sem vont le, hogy a festékanyagot selyemszálak helyettesítik. Ugyanaz a szemléletmód érvényesül itt is, mint előző művein, csak sokkal több plasztikai képesség és tőle szokatlan mozgalmasság érezhető tagoló szövedékein. Kemény lendület jellemzi a kétodali erőstörzsű lila fákat, sötét és világos barna lombjaikat, leveleiket, amelyek szinte betakarják a háttérből jövő szürke rokkóruhás, kezében piros napernyőt tartó lányt és a duzzadó erejű fiatalembert.

Amennyi mélység van előbbi képében, annyi finomság található ebben, még ha nem is hat újszerűen, lenyűgözően. Egyénisége talán éppen itt kristályosodott ki a legtisztábban, ekkor találta meg igazi formanyelvét.

Dér Zoltán